

МОЖЕ ЛИ МЕЂУНАРОДНИ КРИВИЧНИ СУД ДА „ПРЕЖИВИ“ ОРУЖАНЕ СУКОБЕ У УКРАЈИНИ И ГАЗИ?

Апстракт: Оснивање Међународној кривичној суда требало је да значи крај ере некажњивости учинилаца најтежих међународних кривичних дела и ипак нове ере у развоју међународној кривичној правосудја. Међутим, досадашња пракса Међународној кривичној суда отворила је бројне дилеме и донела доста скепсе у погледу капацитета Суда да оствари сврху збој које је основан. Недостатак механизма за спровођење одлука, одбијање држава чланица да сарађују, као и најаве напуштања Римској статуту, озбиљно доводе у питање будућност Суда. Као посебну претњу аутор идентификује најаве за оснивање *ad hoc* трибунала у чијој би надлежности било кривично поље руској пољичкој и војној руководства за наводно кривично дело агресије извршено у контексту оружаног сукоба у Украјини. Оснивање таквој трибунала водило би фрагментацији међународној кривичној права и ерозији легитимитета Међународној кривичној суда. Аутор је схватио да је уместо оснивања посебних међународних трибунала који би били конкурентски Међународном кривичном суду, потребно уложити напоре у јачање капацитета и кредибилитета јединој сталној међународној кривичној суда, нарочито кроз ревизију амандмана из Кампале и унапређење међународне сарадње.

Кључне речи: Међународни кривични суд, налог за хапшење, *ad hoc* трибунал за случај Украјине, амандмани из Кампале

1. УВОДНА РАЗМАТРАЊА

Од прве идеје о формирању једног сталног међународног кривичног суда¹ до усвајања Римског статута 17. јула 1998. године и оснивања Међународног

* Адвокат, irena@advokatskitim.rs, ORCID 0009-0000-5823-780X.

1 Више о томе види: С. К. Халл, „The first proposal for a permanent international criminal court“, *International Review of the Red Cross*, 322/1998, 58–59.

кривичног суда пут је био дуг и трновит, праћен бројним препрекама политичке и правне природе, а међународна суђења која су се у међувремену одвијала или покушала да се спроведу доминантно су зависила од општих историјских фактора и у то време актуелних војних и политичких прилика, оличених пре свега у подели на ратне победнике и у рату поражене, те од геополитичких прилика у једном ширем контексту.² Могло би се рећи су међународни кривични процеси заправо били кривичноправна артикулација актуелне политичке ситуације и односа снага у међународној заједници, што је за своју последицу имало низ спорадичних и политички пристрасних суђења у којима је по природи ствари „тријумфовала правда победника“.³ Основни приговор који се упућивао међународном кривичном правосуђу заснованом на описаним постулатима био је приговор селективне правде. С тога је оснивање сталног Међународног кривичног суда представљало крупан корак у развоју међународног кривичног правосуђа, које је еволуирало у један кохерентан нормативни систем који покушава да успостави универзалне стандарде кривичне одговорности за вршење међународних кривичних дела.

Оснивање Међународног кривичног суда који има овлашћења да истражује и кривично гони појединце осумњичене да су учинили неко од међународних кривичних дела из његове надлежности,⁴ требало је да означи крај ере некажњивости и почетак нове ере у развоју међународног кривичног правосуђа.⁵ Како је као једно од основних начела Римски статут прокламовао начело одвраћања,⁶ основна сврха оснивања и постојања Међународног кривичног суда јесте да делује превентивно и да одврати појединце од извршења међународних кривичних дела.⁷ Имајући у виду ратна дешавања на територији Украјине и Газе, основано се може поставити питање колико је Међународни кривични суд имао успеха у остваривању сврхе због које је основан? Није мали број аутора који сматра да је ефекат одвраћања Међународног кривичног суда веома слаб и још увек недоказан.⁸

2 М. Шкулић, *Међународно кривично право*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2020, 91.

3 Б. Ристивојевић, „Утицај политике на развој и уобличавање међународног кривичног права“, *Анали Правној факултета у Београду*, 1/2011, 208.

4 Геноцид, злочин против човечности, ратни злочини и агресија. Види: Rome Statute of the International Criminal Court – Rome Statute, Art. 5, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>, 19. фебруар 2025.

5 B. J. Appel, „In the Shadow of the International Criminal Court: Does the ICC Deter Human Rights Violations?“, *Journal of Conflict Resolution*, 1/2018, 4.

6 R. Cryer et al., *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010, 27.

7 B. J. Appel, *op. cit.*, 4.

8 H. Jo, B. A. Simmons, „Can the International Criminal Court Deter Atrocity?“, *International organization*, 3/2016, 445. Ипак, нека истраживања показују да је забележен знатно нижи степен кршења људских права код држава чланица Римског статута у односу на државе не-чланице. Види: B. J. Appel, *op. cit.*, 3.

Узроке урушавања легитимитета и недовољно учинковитог превентивног деловања Међународног кривичног суда треба тражити у његовом досадашњем поступању и установљеној пракси. Очигледан утицај на одлучивање о томе коме ће бити суђено за међународна кривична дела а коме неће, имали су политички разлози и интереси,⁹ што се манифестовало кроз селективну примену међународног кривичног права. Наиме, у својој досадашњој пракси Међународни кривични суд је претежно водио кривичне поступке у вези са случајевима из афричких земаља, због чега је оштро критикован и означен као империјалистички.¹⁰ Захваљујући томе, стечен је општи утисак да је успостављање универзалне правде, елиминација двоструких стандарда и селективне примене међународног права, те заштита основних људских права од масовних кршења путем вршења међународних кривичних дела споредан и секундарни циљ Међународног кривичног суда, што има изразито негативне ефекте на превентивно деловање Суда, будући да појединци рачунају са тим да ће избећи примену међународног кривичног права.

Сагледавајући досадашњи рад и праксу Међународног кривичног суда, бројни су аутори који са умереним песимизмом гледају на будућност Међународног кривичног суда.¹¹ Конфликте који прете да из темеља промене постојећи међународни поредак, Међународни кривични суд је дочекао као компромитован, контроверзан и вишеструко оспораван орган међународног кривичног правосуђа.¹² Очигледно је да на глобалном нивоу већ дуже време трају извесни процеси који се крећу у правцу промене тренутне архитектуре међународних односа и преласка из униполарног у мултиполарни светски поредак.¹³ Ти су процеси посебно добили на убрзању са отварањем ратних жаришта у Украјини и Гази. Осим реперкусија које су већ произвели на политичком и геополитичком плану, ове сукобе треба посматрати и као својеврсан тест Међународног кривичног суда, односно његовог капацитета да у турбулентним временима одоли политичким притисцима, одустане од праксе двоструких стандарда и буде доследан у примени међународног кривичног права.

9 З. Стојановић, „Међународно кривично право и заштита људских права“, *Стање криминалистеија у Србији и њива средсва реаовања – II део* (ур. Ђ. Игњатовић), Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2008, 35.

10 И. Чуциловић, *Тероризам као међународно кривично дело – доктјорска дисертација*, Универзитет у Београду – Правни факултет, 2024, 203.

11 М. Шкулић, „Имају ли будућност међународно кривично право и Међународни кривични суд?“, *Казнена реакција у Србији, X део*, (ур. Ђ. Игњатовић), Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2020, 36–82.

12 J. J. Sarkin, “Reforming the International criminal court (ICC): Progress, perils and pitfalls post the ICC review process”, *International and Comparative Law Review*, 1/2021, 8.

13 T. Flockhart, E. A. Korosteleva, “War in Ukraine: Putin and the multi-order world”, *Contemporary Security Policy*, 3/2022, 466–481.

2. ПОСТУПАЊЕ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА У ВЕЗИ СА ОРУЖАНИМ СУКОБОМ У УКРАЈИНИ

2.1. Надлежност Међународног кривичног суда за кривична дела извршена на територији Украјине

Генерална скупштина УН усвојила је 2. марта 2022. године резолуцију којом је осудила „специјалну војну операцију“ коју је Русија започела на територији Украјине 24. фебруара 2022. године, експлицитно квалификујући ову „специјалну војну операцију“ као агресију усмерену против суверенитета, територијалног интегритета и политичке независности Украјине.¹⁴ Претходно је Савет безбедности УН покушао да усвоји резолуцију којом осуђује агресију Русије на Украјину и захтева хитан прекид ватре и повлачење руских снага са територије Украјине али безуспешно, будући да је Русија искористила своје право вета.¹⁵

У тренутку ескалације оружаног сукоба у Украјини, ни Русија ни Украјина нису биле државе чланице Римског статута, али је Украјина прихватила надлежност Међународног кривичног суда подносећи sukcesивно две декларације Секретаријату Суда на основу члана 12(3) Статута.¹⁶ Надлежност коју Суд заснива на основу члана 12(3) Статута за међународна кривична дела извршена на територији Украјине не обухвата кривично дело агресије, будући да су у односу на то кривично дело амандманима из Кампале прописани посебни услови за заснивање надлежности Суда. Надлежност коју Суд има у конкретном случају Украјине односи се искључиво на кривична дела геноцида, злочина против човечности и ратних злочина.

Пар дана након почетка руске инвазије на Украјину, 2. марта 2022. године, Тужилац је обавестио јавност да му је 39 држава чланица пријавило извршење кривичних дела из надлежности Међународног кривичног суда на територији Украјине, у вези са чим ће Канцеларија тужиоца покренути истрагу.¹⁷

14 Resolution A/RES/ES-11/1 – Aggression against Ukraine, adopted by General Assembly UN on 2 March 2022, <https://docs.un.org/en/A/RES/ES-11/1>, 20. фебруар 2025.

15 Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crisis, as Russian Federation Wields Veto, <https://press.un.org/en/2022/sc14808.doc.htm>, 17. март 2025.

16 Првом декларацијом од 9. априла 2014. године Украјина је прихватила надлежност Међународног кривичног суда за међународна кривична дела извршена на територији Украјине у периоду од 21. новембра 2013. године до 22. фебруара 2014. године. Другом декларацијом од 8. септембра 2015. године Украјина је прихватила надлежност Међународног кривичног суда на неодређено време, почев од 20. фебруара 2014. године. Украјина је 25. октобра 2024. године ратификовала Римски статут, који је за њу ступио на снагу 1. јануара 2025. године. Види: Situation in Ukraine, <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>, 17. март 2025.

17 Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Receipt of Referrals from 39 States Parties and the Opening of Investigation, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states>, 17. март 2025.

2.2. Издавање налога за хапшење руског председника Владимира Путина

На образложени захтев Тужиоца од 22. фебруара 2023. године, Веће за претходни поступак (у даљем тексту: Веће) Међународног кривичног суда издало је дана 17. марта 2023. године, налог за хапшење председника Руске Федерације Владимира Путина.¹⁸ У тренутку оштре, не само војне, већ и политичке и економске борбе и поделе између Запада и Русије, вест да је Међународни кривични суд издао налог за хапшење председника Русије изазвала је одушевљење политичке јавности у већини држава чланица Европске уније, али и резервисану подршку САД које су иначе познате као држава која је најактивније радила на слабењу и подривању кредибилитета овог Суда од његовог оснивања.¹⁹ Истовремено, овај налог за хапшење изазвао је бројне полемике у стручној јавности, посебно имајући у виду да је ово први случај од оснивања Међународног кривичног суда да је Суд издао налог за хапшење актуелног председника државе која није чланица Римског статута.²⁰

Будући да није чланица Римског статута, Русија је још једном поновила да она не признаје надлежност Међународног кривичног суда, те да ни овај налог за хапшење, нити било која друга одлука Суда не стварају за Русију никакву правну обавезу. Према становишту Русије, издавање налога за хапшење њеног актуелног председника искључиво је мотивисан разлозима политичке природе, који генеришу даље компликовање међународних

18 Међународни кривични суд је издао налог за хапшење председника Путина јер је на основу расположивих доказа Веће стекло уверење да постоји разумна сумња да је председник Путин учинио кривично дело из надлежности Међународног кривичног суда, и то кривично дело ратног злочина које се састоји у незаконитом пресељавању деце (члан 8(2)(a)(vii) Римског статута) и незаконитом пресељавању деце са окупираних територија Украјине на територију Русије (члана 8(2)(b)(viii) Римског статута) у периоду од 24. фебруара 2022. године на даље. По оцени Већа, постоји разумна сумња да је председник Путин индивидуално кривично одговоран за извршење наведених кривичних дела у складу са чланом 25. Римског статута. Види: Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and-maria-alekseyevna-lvova-belova>, 19. март 2025.

19 H. A. Nameed, N. H. bin Md. Dahlan, "The Hague Invasion Act and International Criminal Justice: The Attitude of the United States Towards the International Criminal Court (ICC)", *Journal of Law, Policy and Globalization*, 62/2017, 89–97.

20 Претходно је Међународни кривични суд само у једном случају издао налог за хапшење актуелног председника неке државе, и то против Омара Ал Башира тадашњег председника Судана, с тим да је Судан држава чланица Римског статута. Види: B. Gehani, Putin's Arrest Warrant, Immunity and the International Criminal Court, *Research Society of International Law*, <https://rsilpak.org/2023/putins-arrest-warrant-immunity-and-the-international-criminal-court/>, 19. март 2025.

односа и распламсавање већ постојећих тензија и напетости.²¹ Будући да нема основа за кривичну одговорност Владимира Путина, ради се о очигледно незаконитом кривичном гоњењу које је предузео Тужилац Карим Кан, а у чему су суделовале судије чланови Већа за претходни поступак који су спорни налог за хапшење издали, те је Русија као акт одмазде, против тужиоца и судија Међународног кривичног суда покренула кривични поступак и издала налог за њихово хапшење.²²

Описана правна офанзива Русије против тужиоца и судија Међународног кривичног суда дубиозна је са аспекта легалитета и легитимитета предузетих радњи. На првом месту треба указати да судије и тужилац Суда за време обављања своје функције уживају имунитет аналоган имунитету шефова дипломатских мисија, који задржавају и након истека мандата у судским поступцима који се воде поводом радњи које су предузели док су обављали функцију (члан 48. Римског статута). Како је имунитет тужиоца и судија прописан одредбама Римског статута, који Русија није потписала, може се заговорати теза да Русија није дужна да призна имунитет лицима против којих је покренула кривични поступак, али је у сваком случају покретање наведених кривичних поступака исправно квалификовати као поступање искључиво усмерено на подривање система међународног кривичног правосуђа.

2.3 Надлежност Међународног кривичног суда у односу на држављане држава не-чланица и питање имунитета шефа државе не-чланице

Члан 12. Римског статута предвиђа могућност да Међународни кривични суд заснује надлежност у случају када је кривично дело из делокруга његове стварне надлежности учињено на територији државе која је прихватила надлежност Суда, било тако што је ратификовала Римски статут (држава чланица), било тако што је Секретаријату суда депоновала писмену декларацију у којој прихвата надлежност суда за конкретно кривично дело или кривична дела извршена на њеној територији (држава не-чланица). У оба случаја се ради о делегацији надлежности за вођење кривичног поступка са државе чији би органи кривичног гоњења према територијалном принципу у конкретном случају могли да заснују надлежност на Међународни кривични суд.²³ Будући да члан 12. ни једном својом одредбом не

21 J. Joldoshev, "A Critical Examination of Individual Criminal Responsibility and Head-of-State Immunity", *Federal Bar Association*, <https://www.fedbar.org/blog/breaking-legal-barriers-the-icc-arrest-warrant-for-vladimir-putin/>, 19. мај 2025.

22 International Association of Lawyers, Serious Concern about Arrest Warrant Issued Against the ICC Prosecutor, <https://www.uanet.org/en/actions/serious-concern-about-arrest-warrant-issued-against-icc-prosecutor>, 3. април 2025.

23 M. Morris, "The jurisdiction of the International Criminal Court over nationals of non-party states", *Journal of International & Comparative Law*, 6/2000, 367.

захтева да држава чији је окривљени држављанин буде држава чланица или изричито прихвати надлежност Суда,²⁴ јасно је да Римски статут прави искорак у односу на раније облике међународног кривичног правосуђа, почев од Нирнберга и Токија па на даље, креирајући преседан према коме Међународни кривични суд може да спроводи територијалну надлежност коју му је делегирала држава која је надлежна према територијалном принципу, а без пристанка државе чији је окривљени држављанин.²⁵

У том смислу решење из члана 12. Римског статута представља својеврсан куриозитет о коме у стручној јавности не постоји унисонно мишљење. У односу на Владимира Путина цитирано решење је додатно усложњено чињеницом да се у конкретном случају ради о актуелном председнику државе не-чланице који ужива имунитет према међународном јавном праву.

Римски статут експлицитно прописује да имунитет носилаца јавне функције, укључујући и шефа државе, не представља основ да се лице изузме од кривичне одговорности по Римском статуту и од кривичног гоњења за кривична дела која спадају у стварну надлежност Међународног кривичног суда. Правила о имунитету шефа државе и других носилаца јавних функција део су међународног обичајног права и могу бити модификована једино међународним уговором који обавезује само државе потписнице тог уговора.²⁶ У наведеном контексту, није спорно искључење имунитета које је предвиђено чланом 27. Римског статута, али је споран домашај тог члана. Као међународни уговор, Римски статут ствара права и обавезе само за државе чланице, те члан 27. нити било која друга његова одредба не могу стварати обавезе за трећу страну. С тим у вези, у једном делу теорије се сматра да је налог за хапшење председника Путина противан међународном обичајном праву, те да он као такав не само да не обавезује Русију, он не обавезује ни друге државе не-чланице Римског статута, али не обавезује ни државе чланице, осим уколико Русија недвосмислено прихвати издати налог за хапшење и да пристанак за укидање имунитета свом председнику.²⁷ Супротно тумачење би водило дерогирању међународног обичајног права, које је универзалног карактера, партикуларним правом које је креирао Римски статут, што би у крајњој инстанци довело до губљења легитимитета међународног обичајног права, истичу поједини аутори.²⁸

На изнетој аргументацији се у знатној мери заснивао поднесак Монголије, коју је председник Путин посетио 10. септембра 2024. године. Монголија

24 J. J. Paust, "The Reach of ICC Jurisdiction Over Non-Signatory Nationals", *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1/2000, 7.

25 M. Morris, *op. cit.*, 367.

26 A. Gajić, "Head of states immunity in the context of the jurisdiction of the international criminal court", *Раскривање међународног кривичног и кривичног права – реформа правосудних закона Републике Србије* (ур. М. Шкулић, И. Миљаш, А. Шкундрић), Удружење за међународно кривично право, Палић, 2023, 62.

27 *Ibid.*, 64

28 M. Morris, *op. cit.*, 366

није поступила по захтеву Међународног кривичног суда, односно није ухапсила председника Путина и предала га Суду. У свом изјашњењу на поднесак Монголије, Међународни кривични суд је подвукао неколико чињеница. Прво, дејство члана 27. Римског статута се огледа у отклањању свих облика имунитета које међународно право признаје носиоцима јавних функција, укључујући и шефове држава, при чему је ирелевантно да ли су та лица држављани држава чланица или држава не-чланица. Због тога, државе чланице и државе које су прихватиле надлежност суда имају обавезу да изврше налог за хапшење без обзира на националност и јавну функцију лица на које се налог за хапшење односи. Друго, персонални имунитет носилаца јавних функција представља препреку за кривично гоњење пред националним судовима стране државе, али не представља препреку за кривично гоњење пред међународним кривичним судом који је независан од држава и који је основан да делује у интересу међународне заједнице као целине. Треће, када Суд у конкретном случају захтева сарадњу у извршавању налога за хапшење лица које је осумњичено за кршење Женевских конвенција из 1949. године које су универзално прихваћене, дужност свих држава чланица и према Суду и према другим државама чланицама јесте да поступи по том захтеву. Коначно, персонални имунитет производи дејство у хоризонталним односима држава – држава, али не производи дејство у вертикалном односу Суд – држава чланица, те је држава чланица дужна да поштује своје обавезе које има према Римском статуту чак и уколико би то угрозило њене дипломатске односе са државом не-чланицом.²⁹

Изјашњење Међународног кривичног суда има упориште у пресуди Међународног суда правде донетој у случају *Коніо йроїшив Белије*, у којој је јасно указано да имунитет који лице ужива по правилима међународног обичајног права не представља препреку за кривично гоњење тог лица пред међународним кривичним судом у случајевима у којима је тај суд надлежан.³⁰ Будући да је надлежност Међународног кривичног суда за наводна кривична дела учињена на територији Украјине неспорна и заснована на члану 12(3) Римског статута, те да су конкретно у питању кривична дела ратних злочина која спадају у стварну надлежност Међународног кривичног права према члану 5. Статута, имунитет председника Путина у конкретном случају не представља препреку за издавање налога за хапшење и вођење кривичног поступка пред Међународним кривичним судом.

На овакав закључак упућује и телеолошко тумачење одредаба Римског статута. Наиме, из преамбуле Римског статута јасно проистиче да државе чланице приступају Статуту „*йойврђујући да најозбиљнија кривична дела*

29 International Criminal Court, Pre-Trial Chamber II, Situation in Ukraine, ICC-01/22, 24 October 2024, para. 18, 27, 30, 33, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/0902ebd1809d1971.pdf>, 19. фебруар 2025.

30 International Court of Justice, Case concerning the arrest warrant of 11 april 2000, Judgement of 14 february 2002, para. 61, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/121/121-20020214-JUD-01-00-EN.pdf>, 20. фебруар 2025.

за која је забринута међународна заједница као целина не смеју проћи некажњено“... „решене да промене досадашњу праксу некажњавања учинилаца ових кривичних дела и тиме допринесу превенцији истих.“ Знајући да се већина кривичних дела из стварне надлежности Међународног кривичног суда изврши уз неки облик суделовања носилаца јавних функција који уживају имунитет према међународном обичајном праву, као једно од основних начела међународног кривичног права државе чланице промовишу начело ирелевантности имунитета носилаца јавних функција (члан 27. Статута). Такође, уважавајући чињеницу да државе нису приступале Римском статуту искључиво вођене идеалом правде већ, можда чак и претежно, тежњом да заштите своје становништво од потенцијалне виктимизације, тако што би сама чињеница да су прихватиле надлежност Међународног кривичног суда деловала одвраћајуће на било ког појединца, без обзира да ли је он држављанин државе чланице или није, тумачење према коме имунитет носиоца јавне функције државе не-чланице представља препреку за кривично гоњење тог лица за кривично дело које је учинило на штету државе чланице, онемогућило би остваривање сврхе Римског статута, а постојање Међународног кривичног суда у знатној мери учинило бесмисленим.

3. ПОСТУПАЊЕ МЕЂУНАРОДНОГ КРИВИЧНОГ СУДА У ВЕЗИ СА ОРУЖАНИМ СУКОБОМ У ГАЗИ

3.1. Надлежност Међународног кривичног суда за кривична дела учињена на територији Газе

Успостављање надлежности Међународног кривичног суда за међународна кривична дела учињена на територији Палестине био је дуготрајан и трновит процес на шта је пресудно утицао компликован статус Палестине у међународној заједници и бојазан Међународног кривичног суда да би прихватање такве надлежности имало далекосежне геополитичке импликације.³¹ Палестина је први пут покушала да прихвати надлежност Међународног кривичног суда 2009. године, подносећи декларацију у складу са чланом 12(3) Римског статута. Ова декларација је изазвала бројне полемике у стручној јавности али и међу државама чланицама Римског статута. Упркос упозорењима да би негација права Палестине да прихвати надлежност Међународног кривичног суда у складу са чланом 12(3) створило зону некажњивости на окупираној палестинској територији,³² превагу је однело

31 B. Levy, S. Rozenzweig, “Israel and the International Criminal Court: A legal battlefield”, *Strategic Assessment*, 2/2016, 136.

32 United Nations, The question on Palestine, PA acceptance of ICC jurisdiction – summary of submissions, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-196237/>, 20. март 2025.

мишљење да Палестина, која ни сама нема суверену надлежност у кривичним стварима на својој територији, не може ту надлежност пренети на Међународни кривични суд.³³

Став Међународног кривичног суда о приступању Палестине промењен је након што је 2012. године Генерална скупштина УН усвојила резолуцију 67/19 о статусу Палестине, којом је Палестини признала статус државе посматрача.³⁴ Палестина је 2. јануара 2015. године ратификовала Римски статут, који је за њу ступио на правну снагу 1. априла 2015. године. Истовремено, 1. јануара 2015. године, Палестина је поднела декларацију у складу са чланом 12(3) Статута којом је прихватила надлежност Међународног кривичног суда за кривична дела учињена на њеној територији почев од 13. јуна 2014. године. Надлежност Међународног кривичног суда за кривична дела извршена на територији Палестине званично је потврђена у одлуци Већа за претходни поступак од 5. фебруара 2021. године, којом је утврђено да се надлежност Међународног кривичног суда простире на окупираним палестинским територијама и то на територији Газе и Западне Обале, укључујући и Источни Јерусалим.³⁵

3.2. Налози за хапшење у вези са оружаним сукобом у Гази

До ескалације оружаног сукоба у Гази дошло је 7. октобра 2023. године, када је терористичка организација или народноослободилачки покрет Хамас, извршио терористички напад на Израел, којом приликом је убијено стотине израелских цивила и одведено 245 талаца на територију Газе.³⁶ Следећег дана Израел је започео антитерористичку акцију на територији Газе, чији је прокламовани циљ уништење Хамаса и ослобађање талаца. Убрзо су, уз синхронизовано деловање медија главног тока и алтернативних медија широм света, слике израелске бруталности према цивилном

33 International Criminal Court, Situation in Palestine, 3 April 2012, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/C6162BBF-FEB9-4FAF-AFA9-836106D2694A/284387/SituationinPalestine030412ENG.pdf>, 21. март 2025.

34 Претходно је, током 2010. године, 117 држава чланица УН признало Палестину као државу и са њом успоставило дипломатске односе. Види: Н. I. Hussein, *op. cit.*, 23.

35 International Criminal Court, Situation in the State of Palestine, ICC-01/18, 5 February 2021, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2021_01165.PDF, 20. март 2025.

36 Полазећи од било које дефиниције тероризма коју су понудиле политичке, безбедносне или правне науке, напад Хамаса од 7. октобра 2023. године се може квалификовати као терористички акт. Међутим, као што је познато, услед неуспеха међународне заједнице да усвоји једну општу и универзално прихваћену дефиницију тероризма као међународног кривичног дела, тероризам није кривично дело у стварној надлежности Међународног кривичног суда. Види: И. Чучиловић, *op. cit.*, 187

становништву Газе потпуно засениле све претходне наративе о руској агресији на суверену и независну суседну државу. У околностима у којима се на очиглед целокупне међународне заједнице бомбардују избеглички кампови Палестинаца у Гази и врше масовни злочини према цивилном становништву,³⁷ Међународни кривични суд, који је раније оклевао да се директније умеша у историјски сукоб између Израела и Палестине, нашао се у врло сложеној и незахвалној позицији. Ова позиција је додатно била компликована чињеницом да је само пар месеци раније Суд издао налог за хапшење руског председника Владимира Путина. У таквим околностима, Међународни кривични суд је могао да настави историјску праксу међународног кривичног правосуђа које се развијало под снажним политичким притисцима великих сила и било вођено принципом селективне правде или да поврати и учврсти поверење међународне заједнице и себе позиционира као непристрасан орган међународног кривичног правосуђа, који има капацитет да се одупре политичким притисцима и тежњи великих сила да међународно кривично правосуђе користе као инструмент своје политике, односно геополитике.³⁸

Терористички напад Хамаса од 7. октобра 2023. године Међународни кривични суд је посматрао у контексту међународног оружаног сукоба

37 29. децембра 2023. године, Јужна Африка је Међународном суду правде поднела пријаву против Израела због кршења обавеза из Конвенције о спречавању и кажњавању злочина геноцида од 1948. године (у даљем тексту: Конвенција) над Палестинцима у Гази. Уз пријаву је поднет и захтев за одређивање привремених мера против Израела, који је Међународни суд правде усвојио 26. јануара 2024. године и обавезао Израел да предузме све неопходне мере како би спречио да се над Палестинцима у Гази предузимају радње описане у члану 2. Конвенције, и то: 1) убиства чланова групе, 2) наношење тешких телесних повреда или психичких патњи члановима групе, 3) стављање групе у такве животне услове који воде њиховом потпуном или делимичном истребљењу, и 4) предузимање мера усмерених на спречавање рађања између чланова групе. Такође, Израел је обавезан да хитно осигура да припадници њених војних снага не предузимају описане радње. Види: International Court of Justice, Application of the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide in Gaza Strip (South Africa vs. Israel), Request for the indication of provisional measures, Order, 26 January 2024, para. 86, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240126-ord-01-00-en.pdf>, 22. март 2025.

38 Због одлука Међународног кривичног суда да отвори истрагу у вези са наводима о вршењу одређених кривичних дела из његове надлежности у Палестини и Авганистану, које су директно отвориле могућност да се у процесној улози окривљених пред Судом нађу држављани Израела и САД, председник Трамп је 2020. године увео санкције Међународном кривичном суду, односно појединим члановима тог Суда. Ове санкције оцењене су као једна од најзначајнијих дипломатских претњи систему међународног кривичног правосуђа и владавини права уопште. Санкције је укинула администрација председника Бајдена у априлу 2021. године, иако је председник Бајден изразио начелну забринутост због могућности да се држављани Израела и САД нађу пред Међународним кривичним судом. Види: J. J. Sarkin, *op. cit.*, 14-15, Human Rights Watch, US Rescinds ICC Sanctions, <https://www.hrw.org/news/2021/04/02/us-rescinds-icc-sanctions>, 22. март 2025.

између Израела и Палестине и немеђународног оружаног сукоба између Израела и Хамаса, који теку паралелно. Тужилац је терористички напад Хамаса правно квалификовао као облик злочина против човечности и ратног злочина.³⁹ Одлучујући о захтеву Тужиоца, Веће за претходни поступак је 21. новембра 2024. године, због наводног извршења набројаних кривичних дела, издало налог за хапшење председника војног крила Хамаса Мохамеда Диаб Ибрахима Ал-Масрија.⁴⁰

Истовремено са подношењем захтева за издавање налога за хапшење високих цивилних и војних званичника Хамаса, Тужилац је поднео захтев за издавање налога за хапшење израелског премијера Бењамина Нетањахуа и израелског министра одбране Јоав Галанта, сматрајући их кривично одговорним за ратне злочине и злочине против човечности извршене на територији Палестине почев од 8. октобра 2023. године.⁴¹ Поводом наведеног

39 Према налажењу Тужиоца ради се о следећим кривичним делима: 1) истребљење као облик злочина против човечности из члана 7(1)(b), 2) убиство као облик злочина против човечности из члана 7(1)(a) и као облик ратног злочина из члана 8(2)(c)(i), 3) узимање талаца као облик ратног злочина из члана 8(2)(c)(iii), 4) силовање и други акти сексуалног насиља као облик злочина против човечности из члана 7(1)(g) и као облик ратног злочина из члана 8(2)(e)(vi) у контексту заробљеништва, 5) тортура као облик злочина против човечности из члана 7(1)(f) и као облик ратног злочина из члана 8(2)(c)(i) у контексту заробљеништва, 6) други нехумани акти у контексту заробљеништва као облик злочина против човечности из члана 4(1)(k), 7) окрутно понашање и мучење у контексту заробљеништва као облик ратног злочина из члана 8(2)(c)(i) и 8) нарушавање личног достојанства нарочито понижавајућим и деградирајућим поступањем у контексту заробљеништва као облик ратног злочина из члана 8(2)(c)(ii) Римског статута. Тужилац тврди да су радње које чине биће кривичног дела злочин против човечности чиниле део распрострањеног и систематског напада против цивилног становништва Израела у оквиру спровођења политичког програма Хамаса и других оружаних група. Види: International Criminal Court, Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC: Applications for arrest warrants in the situation in the State of Palestine (у даљем тексту: Statement of ICC Prosecutor), 2, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-state>, 22. март 2025.

40 Тужилац је иницијално поднео захтев за издавање налога за хапшење три висока званичника Хамаса, али је у међувремену потврђена смрт председника Хамаса Јахје Синвара и председника политичког крила Хамаса Исмаила Ханијеа, те је захтев у односу на њих званично повучен. Види: International Criminal Court, Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I issues warrant of arrest for Mohammed Diab Ibrahim Al-Masri (Deif), <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-issues-warrant-arrest-mohammed-diab-ibrahim>, 22. март 2025.

41 Ради се о следећим кривичним делима: 1) изгладњивање цивила као метод ратовања, као облик ратног злочина из члана 8(2)(b)(xxv), 2) намерно наношење сувишне патње, тешких телесних повреда или тешког нарушавања здравља из члана 8(2)(a)(iii) и окрутно понашање као облик ратног злочина из члана 8(2)(c)(i), 3) намерно убијање из члана 8(2)(a)(i) или убиство као облик ратног злочина из члана 8(2)(c)(i), 4) намерно усмеравање напада против цивилног становништва

захтева Тужиоца, Израел је у складу са чланом 19. Римског статута поднео приговор ненадлежности и недопуштености покретања и вођења кривичног поступка, као држава која је надлежна да у конкретном случају покрене и спроведе кривични поступак, односно као држава од које се тражи прихватање надлежности по члану 12. Статута, додатно указујући Суду да Палестина не испуњава услове који су по међународном праву неопходни да би била у могућности да делегира територијалну надлежност Међународном кривичном суду. Веће за претходни поступак одбило је приговор Израела као неоснован, с обзиром да је Суд још 2021. године утврдио да има надлежност на окупираној палестинској територији, укључујући и Газу, те напомињући да није неопходно да Израел прихвати надлежност Суда у конкретном случају, будући да је Суд засновао надлежност на основу територијалне надлежности Палестине. Са друге стране, како из свих расположивих чињеница јасно произилази да премијер и министар одбране Израела нису предмет истраге због извршења кривичних дела из надлежности Међународног кривичног суда, нити је против њих покренут кривични поступак, нити је Израел пружио доказе који наводе на другачији закључак, Веће за претходни поступак је 21. новембра 2024. године издало налог за хапшење израелског премијера и министра одбране.⁴²

4. ПОДРИВАЊЕ ИДЕЈЕ О УНИВЕРЗАЛНОЈ ПРАВДИ ПРЕДЛОГОМ ЗА ОСНИВАЊЕ СПЕЦИЈАЛНОГ КРИВИЧНОГ СУДА ЗА АГРЕСИЈУ

4.1. Надлежност Међународног кривичног суда за кривично дело агресије

Међународни кривични суд основан је као сталан међународни суд надлежан за вођење кривичних поступака поводом најтежих кривичних дела

као облик ратног злочина из члана 8(2)(b)(i) или члана 8(2)(e)(i), 5) истребљење и убиство као облик злочина против човечности из члана 7(1)(b) или члана 7(1)(a), укључујући смрт цивила као последицу изгладњивања, 6) протеривање као облик злочина против човечности из члана 7(1)(x) и 8) други нехумани поступци сличног карактера којима се намерно проузрокују тешке патње или озбиљно угрожавање физичког или менталног здравља као облик злочина против човечности из члана 7(1)(k) Римског статута. Види: Statement of ICC Prosecutor, *op. cit.* 3

- 42 International Criminal Court, Situation in the State of Palestine, Decision on Israel's challenge to the jurisdiction of the Court pursuant to article 19(2) of the Rome Statute, <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/18-374>, 24. март 2025. Овај налог за хапшење изазвао је оштре реакције САД које су поново увеле санкције Међународном кривичном суду. Види: Imposing sanctions on the International Criminal Court, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/02/imposing-sanctions-on-the-international-criminal-court/>, 24. март 2025.

у које, према члану 5. Статута, спадају геноцид, злочин против човечности, ратни злочини и агресија. Међутим, отпор сталних чланица Савета безбедности УН према идеји да неко друго тело дефинише и идентификује агресију,⁴³ те непостојање сагласности у вези са одређивањем кривично-правног појма агресије и елемената бића овог кривичног дела, довели су до тога да Међународни кривични суд није могао ефективно да оствари један део своје стварне надлежности,⁴⁴ јер је надлежност Међународног кривичног суда у односу на „врховни међународни злочин“⁴⁵ одложена до доношења прописа којима ће се дефинисати елементи бића кривичног дела агресије и утврдити услови, у складу са одговарајућим одредбама Повеље УН, под којима би Суд био надлежан да покрене и води кривични поступак у односу на ово кривично дело.

Пошто је злочин агресије могуће извршити само у име државе и само као део државне политике, питање услова под којима би Међународни кривични суд вршио надлежност у односу на злочин агресије од самог почетка је било спорно. Још је Припремни комитет Римске конференције истакао да према Повељи УН Савет безбедности УН има искључиво право да утврди да ли одређени акт представља агресију.⁴⁶ Поједине сталне чланице Савета безбедности УН су пледирале за решење према коме би надлежност Суда за кривично дело агресије била условљена претходном квалификацијом одређеног акта као акта агресије од стране Савета безбедности УН.⁴⁷ У суштини овог предлога лежи мишљење према коме је неопходно претходно утврдити да је држава повредила међународно право извршивши акт агресије од стране Савета безбедности УН, након чега би се могло приступити утврђивању индивидуалне кривичне одговорности за извршено кривично дело агресије пред Међународним кривичним судом. Међутим, овај предлог не прави разлику између међународноправне одговорности државе за агресију и индивидуалне кривичне одговорности појединца за извршење кривичног дела агресије. Осим тога, овлашћење једног политичког органа да у контексту кривичне одговорности даје претходну и примарну квалификацију

43 I. Bantekas, S. Nash, *International Criminal Law*, Cavendish Publishing, London, 2003, 381.

44 М. Шкулић, „Агресија као злочин против мира“, *Зборник удружења за међународно кривично право*, Тара, 2013, 74.

45 У чувеној пресуди Међународног војног трибунала у Нирнбергу од 1. октобра 1946. године којом су нацистички лидери оглашени кривим за ратне злочине, злочине против човечности и злочин против мира, покретање агресивног рата означено је као врховни међународни злочин, који се од других међународних злочина разликује по томе што у себи садржи „нагомилано зло целине“. Види: D. M. Ferencz, “Continued Debate Over the Crime of Aggression: A Supreme International Irony”, *Harvard International Law Journal*, 58/2017, 24.

46 М. Тесла, „Злочин агресије као међународно кривично дело“, *Војно дело*, 6/2016, 65.

47 J. J. Sarkin, J. Almeida, “Understanding the activation of the crime of aggression at the International Criminal Court: progress and pitfalls”, *Wisconsin International Law Journal*, 3/2020, 532.

једног акта представља озбиљно ограничавање функције Међународног кривичног суда и повреду начела законитости.⁴⁸

Отворени отпор према могућности да се у надлежности Међународног кривичног суда ефективно нађе и кривично дело агресије рефлектовао се у компромису садржаном у амандманима усвојеним на Првој ревизионој скупштини Међународног кривичног суда која је одржана у Кампали (Уганда) 2010. године.⁴⁹ Амандманима из Кампале дефинисани су елементи бића кривичног дела агресије (члан 8 bis)⁵⁰ и прописани услови под којима Међународни кривични суд може засновати надлежност у односу на ово кривично дело (члан 15 bis и члан 15 ter). Амандмани из Кампале садрже сложене и бројне механизме којима се суштински ограничава надлежност Суда у односу на несагласне државе агресоре. Кључно дејство прописаних механизма подразумева немогућност Међународног кривичног суда да врши надлежност над државом која није чланица Статута или је изабрала да изађе из оквира надлежности Суда у погледу кривичног дела агресије, у складу са чланом 15(4) bis Статута, онда када поступак покреће држава чланица или тужилац *proprio motu*. Такође, у складу са чланом 15(5) bis Статута, Међународни кривични суд не може да врши надлежност у вези са кривичним делом агресије ако је кривично дело извршио држављанин државе која није приступила Римском статуту или је кривично дело извршено на територији такве

48 М. Крећа, *Међународно јавно право*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023, 691.

49 Resolution RC/Res. 6, <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf>, 31. март 2025.

50 Према члану 8 bis Римског статута кривично дело агресије чини ко планира, припрема, започиње или извршава акт агресије који по свом карактеру, тежини и степену озбиљности представља очигледну повреду Повеље УН. Ове радње може предузети само лице које је у позицији да ефективно остварује контролу или може да нареди политичку или војну акцију државе, због чега је агресија колоквијално названа „злочинем лидера“. Агресија подразумева употребу оружаних снага једне државе против суверености, територијалног интегритета или политичке независности друге државе, или на било који други начин који је супротан Повељи УН, док се набрајање самих радњи које се сматрају актом агресије у великој мери наслања на резолуцију 3314 (XXIX) Генералне скупштине УН од 14. децембра 1974. године. Види: М. Шкулић (2020a), *op. cit.*, 285.

У легислативном смислу, примењен је казуистички модел који подразумева набрајање великог броја облика радњи извршења, што је уобичајено код нормативног формулисања међународних кривичних дела. Види: З. Стојановић, *Коментар Кривичној законика*, Службени гласник, Београд, 2021, 1129.

Карактер агресије као „злочина лидера“ дошло је до изражаја и код додатног прецизирања института командне одговорности из члана 25(3) bis, који експлицитно предвиђа да ће се у односу на злочин агресије одредбе овог члана примењивати само у случају лица које се налази у позицији да ефективно врши контролу или директно управља политичким или војним акцијама државе. Види: G. MacKenna, M. Lan, “The Crime of Aggression under the Rome Statute and Implications for Corporate Accountability”, *Harvard International Law Journal*, 58/2017.

државе.⁵¹ Изузетак је предвиђен чланом 15(1) *ter* Статута и подразумева случај када је тужиоцу извршење кривичног дела пријавио Савет безбедности УН који поступа на основу овлашћења из Главе VII Повеље УН.⁵²

У правној доктрини се аргументовано истиче да је режим надлежности предвиђен амандманима из Кампале дубоко супротан идеји универзалне правде и као такав изразито штетан по функцију и сврху Међународног кривичног суда. Не постоји довољно добро правно образложење које би смислено објаснило због чега је неопходно да се режим надлежности Међународног кривичног суда у односу на кривично дело агресије разликује од режима надлежности у односу на геноцид, злочин против човечности и ратне злочине. С тим у вези, амандмани из Кампале представљају правну аномалију која подрива идеју о кажњивости и кривичноправној одговорности учинилаца најтежих међународних кривичних дела којој Римски статут тежи. Као такви, они истовремено умањују могућност да Међународни кривични суд икада постане универзални међународни кривични суд, што је била једна од основних идеја ради које је Суд и основан.⁵³ Наиме, уколико су државе не-чланице изузете из надлежности Међународног кривичног суда у односу на злочин агресије, осим уколико тужиоцу случај не пријави Савет безбедности УН, који је интерес држава које нису приступиле Римском статуту, а посебно сталних чланица Савета безбедности УН попут САД, Русије и Кине, да то учине сада?

4.2. Идеја о оснивању специјалног суда за агресију Русије над Украјином

У складу са заједничким параграфима (2) и (3) члана 15 *bis* и 15 *ter* амандмани из Кампале ступају на правну снагу: 1) годину дана након што амандмане ратификује најмање 30 држава чланица,⁵⁴ 2) након 1. јануара 2017. године и 3) када скупштина држава чланица донесе одлуку да активира надлежност Суда у односу на кривично дело агресије консензусом или двотрећинском већином.⁵⁵ Скупштина држава чланица је 14. децембра 2017. године консензусом одлучила да активира надлежност Међународног кривичног суда у односу на злочин агресије дана 17. јула 2018. године.⁵⁶ Међутим, како Русија није држава чланица Римског статута, Међународни кривични

51 М. Вучић, „Агресија као међународни злочин“, *Међународна политологија*, 1/2017, 88.

52 J. J. Sarkin, J. Almeida, *op. cit.*, 533.

53 *Ibid.*, 537.

54 26. јуна 2016. године, Палестина је поднела инструмент о приступању амандманима из Кампале, чиме је остварен број од 30 ратификација неопходан за ступање на правну снагу усвојених амандмана. Види: М. Вучић, *op. cit.*, 79.

55 J. J. Sarkin, J. Almeida, *op. cit.*, 532.

56 Resolution ICC-ASP/16/Res.5, https://icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/Resolutions/ASP16/ICC-ASP-16-Res5-ENG.pdf, 31. март 2025.

суд није надлежан да покрене и води кривични поступак против руског политичког и војног руководства због наводне агресије коју је Русија извршила против Украјине. Будући стална чланица Савета безбедности са правом вета, јасно је да до заснивања надлежности Међународног кривичног суда неће доћи ни у складу са чланом 15(1) *ter*.

Фрустриране очигледном чињеницом да ће Русија, односно прецизније речено политичко и војно руководство Русије, проћи некажњено у овом случају, бројне државе и међународне организације изашле су у јавност са разним предлозима о начинима за превазилажење препрека које проистичу из амандмана из Кампале.⁵⁷ Не улазећи у детаљнију анализу изнетих предлога, примећујемо да су најконкретније кораке у правцу оснивања *ad hoc* међународног кривичног трибунала предузели Савет Европе и Европска унија, под чијим окриљем је формирана група правних експерата из око 38 држава (*и*зв. „Core Group“) са задатком да размотри могућност оснивања таквог једног суда. Савет Европе је 31. марта 2025. године, на својој званичној интернет страници објавио да је група правних експерата коалиције држава израдила нацрте три документа неопходна за оснивање Специјалног трибунала за злочин агресије против Украјине и то Нацрт текста билатералног споразума о оснивању Специјалног трибунала између Украјине и Савета Европе, Нацрт статута Специјалног трибунала и Нацрт споразума о управљању Специјалним судом, који ће у наредном периоду бити објављени ради јавне расправе.⁵⁸

Иако предлог о успостављању *ad hoc* међународног кривичног трибунала који би био надлежан да кривично гони руско политичко и војно руководство због наводне агресије извршене против Украјине може деловати

57 Углавном се сви наведени предлози могу поделити у три главна модела. Први модел подразумева оснивање међународног *ad hoc* трибунала који би, по угледу на Нирнбершки трибунал, био основан уговором заинтересованих држава. Други модел подразумева ангажовање Генералне скупштине УН, односно оснивање *ad hoc* међународног трибунала уговором између Уједињених нација и Украјине. Коначно, трећи модел (тзв. хибридни модел) подразумева оснивање специјалног суда у оквиру украјинског правосудног система уз међународну подршку, који би био надлежан да гони учиниоце кривичног дела агресије у контексту актуелног оружаног сукоба, примењивао би међународно кривично право, а судијску функцију би, осим украјинских судија, вршиле и судије из других држава. Види: Human Rights Council, *Conference room paper of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*, A/HRC/52/crp.4, 29 August 2023, para. 928, 929, 930, <https://www.ohchr.org/en/documents/reports/ahrc52crp4-conference-room-paper-independent-international-commission-inquiry>, 1. април 2025.; UK Parliament, House of Commons Library, *Conflict in Ukraine: A Special Tribunal on the Crime of Aggression*, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9968/>, 1. април 2025.

58 Council of Europe, *Special Tribunal for Ukraine: Secretary General welcomes completion of technical discussions*, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/special-tribunal-for-ukraine-secretary-general-welcomes-completion-of-technical-discussions>, 1. април 2025.

оправдано и разумно, треба имати у виду да реализација таквог предлога ни на који начин не би довела до јачања међународног кривичног правосуђа већ би, напротив, сасвим сигурно водила ерозији истог. Ако нам је позната тенденција држава да врло радо оснивају „сигурне судове“ који би судили другим државама, док истовремено нису раде да оснивају „несигурне судове“ који би потенцијално могли судити и њима,⁵⁹ оснивање специјалног суда у чијој би надлежности био искључиво „случај Украјине“ морало би озбиљно да нас забрине. Такво решење би широм отворило врата оснивању сличних трибунала у случајевима у којима за то постоји политичка воља моћних међународних чинилаца, док би случајеви у којима таква воља недостаје остали изван домаћа „закона“, што би водило фрагментацији међународног кривичног права, негацији идеје универзалне правде и потпуном урушавању улоге Међународног кривичног суда.

Уместо оснивања специјалног трибунала за „случај Украјине“ којим заинтересоване државе настоје да „изиграју“ међународно право и учине могућим оно што је према садашњим прописима немогуће,⁶⁰ требало би размислити о усвајању предлога резолуције који је израдио Међународни институт за превенцију агресије, на посебној седници скупштине држава чланица Међународног кривичног суда која ће се одржати у јулу ове године.⁶¹ Наиме, предложен је амандман којим се мењају параграфи (4) и (5) члана 15 bis амандмана из Кампале одредбама који прописују исти режим надлежности у односу на сва кривична дела из стварне надлежности Суда.⁶² Иако, због забране ретроактивног важења амандмана, неће довести до покретања кривичног поступка против осумњичених за наводно извршење кривичног дела агресије у случају Украјине, усвајање наведеног предлога са собом дуго-рочно носи бројне бенефите, пре свега на пољу одвраћања од започињања и вођења агресивних ратова који, сами по себи, стварају услове за вршење и других међународних кривичних дела. Такође, усвајање предложених измена означило би повратак идеји на којој је заживео Међународни кривични суд и стварање услова неопходних за остваривање прокламоване

59 K. J. Heller, "Creating a Special Tribunal for Aggression Against Ukraine is a Bad Idea", *Opinio Juris*, <https://opiniojuris.org/2022/03/07/creating-a-special-tribunal-for-aggression-against-ukraine-is-a-bad-idea/>, 1. април 2025.

60 Advisory Committee on Public International Law, *Challenges in prosecuting the crime of aggression: jurisdiction and immunities*, 2022, 8, <https://www.advisorycommitteeinternationallaw.nl/publications/advisory-reports/2022/09/12/challenges-in-prosecuting-the-crime-of-aggression-jurisdiction-and-immunities>, 2. април 2025.

61 International Criminal Court, Assembly of States Parties concludes its twenty-third session, <https://www.icc-cpi.int/news/assembly-states-parties-concludes-its-twenty-third-session>, 2. април 2025.

62 Global Institute for the Prevention of Aggression, Proposal for the amendment of the conditions under which the International Criminal Court exercises jurisdiction over the crime of aggression, https://crimeofaggression.info/wp-content/uploads/GIPA-model-amendment-proposal_9-September-2023.pdf, 2. април 2025.

сврхе Римског статута. Коначно, усвајањем предложених измена државе чланице би на суштинском и на симболичком нивоу манифестовале снажну подршку Међународном кривичном суду, који је у актуелним околностима озбиљних геополитичких превирања, изложен незапамћеним правним, политичким и економским притисцима.⁶³

5. ЗАКЉУЧАК

Оснивање Међународног кривичног суда дочекано је са одушевљењем заснованим на очекивању да смо иза себе коначно оставили праксу двоструких стандарда и селективну примену међународног кривичног права. Међународни кривични суд, као једини стални суд у историји међународног кривичног правосуђа, вођен идејом универзалне правде, требао је да остави за собом стару праксу некажњивости учинилаца тешких међународних кривичних дела и тиме допринесе остваривању своје основне сврхе – одвраћању појединаца од масовног кршења основних људских права вршењем међународних кривичних дела. Нажалост, у првим деценијама свог рада Међународни кривични суд није оправдао очекивања, што је довело до разочарења многих, који су са скепсом почели да гледају на способност Суда да кроз своје деловање манифестује идеју универзалне правде и превентивно делује на потенцијалне учиниоце кривичних дела. Иако се Суд још 2021. године огласио надлежним за истраживање међународних кривичних дела која су наводно извршена у Палестини и Авганистану, чиме је дао назнаке тенденције да узме у разматрање и одређене случајеве који са собом вуку озбиљне геополитичке импликације, није погрешно закључити да је Суд распламсавање оружаних сукоба у Украјини и Гази дочекао као контроверзан и вишеструко оспораван орган међународног кривичног правосуђа, упитног легитимитета.

На изненађење многих, Међународни кривични суд се одлучио за проактивно деловање у вези са актуелним оружаним сукобима, отворио истрагу и издао налоге за хапшење лидера две велике силе, који данас свакако спадају у најзначајније политичке личности у међународној заједници. Међутим, нису све државе чланице Међународног кривичног суда благонаклоно дочекале деловање Суда, а поједине су поступале директно супротно својим обавезама из Римског статута у вези са извршавањем издатих налога за

63 Почетком априла 2025. године, израелски премијер Нетањаху посетио је Мађарску. Том приликом, на заједничкој конференцији за новинаре, мађарски премијер Виктор Орбан најавио је повлачење Мађарске из Међународног кривичног суда, оцењујући да Суд више није непристрасан и објективан орган међународног кривичног правосуђа, већ политички суд, што је доказао издавањем налога за хапшење израелског премијера Нетањахуа. Види: BBC, Hungary withdraws from International Criminal Court during Netanyahu visit, <https://www.bbc.com/news/articles/c807lm2003zo>, 4. април 2025.

хапшење. То је први ниво проблема са којим се суочава Међународни кривични суд. Како што је познато, Суд нема сопствене механизме за извршавање својих одлука и у том контексту је Суд практично завистан од међународне сарадње својих држава чланица. Уколико би државе чланице систематски прибегле оглушавању о налоге Суда и ускраћивању међународне сарадње, ефективно функционисање Суда би било доведено у питање, а самим тим и његова будућност.

Други ниво проблема детектован је на нивоу најаве Мађарске да ће напустити Међународни кривични суд будући да не жели да изврши налог за хапшење израелског премијера, мада је Мађарска јавно објавила и да неће поштовати налог за хапшење који је издат против руског председника, односно да га неће извршити. Најаве држава чланица о напуштању Међународног кривичног суда представљају вид директног притиска на Суд и сугеришу Суду да би било опортуно да „ослушне“ мишљење политичког руководства својих држава чланица пре покретања одређеног кривичног поступка. Тиме што се Суд оптужује за политизацију, чиме се поткопава његов ауторитет и кредибилитет, флагрантно се покушава остварити управо политички утицај на рад Суда. Није тешко закључити да би поступање других држава чланица по угледу на Мађарску у овом конкретном, или у неком следећем случају, могло да доведе до даљег губитка легитимитета Међународног кривичног суда и, хипотетички, у крајњој линији доведе и до гашења Међународног кривичног суда, уколико би подршка Суду пала испод 60 држава чланица.

Коначно, трећи ниво проблема који на посредан начин доводи у питање будућност Међународног кривичног суда видимо у најавама оснивања *ad hoc* међународног трибунала за агресију против Украјине. По нашем уверењу, оснивање посебног суда нужно би довело до фрагментације међународног кривичног права и система међународног кривичног правосуђа. Чак и да не постане пракса, што је мало вероватно, оснивање посебног суда дефинитивно би представљало креирање конкурентског органа кривичног правосуђа Међународном кривичном суду, сугеришући да Међународни кривични суд нема капацитет да кривично гони и казни учиниоце тешких кривичних дела, због чега је неопходно креирати нови међународни суд који би такве капацитете имао. На крају, фокусирање на агресију извршену против једне државе промовише принцип селективне правде који представља негацију универзалне примене међународног кривичног права и других фундаменталних начела која Међународни кривични суд промовише. С тим у вези, идеју о оснивању *ad hoc* међународног трибунала за агресију против Украјине требало би одбацити као штетну и опасну по будућност Међународног кривичног суда и успостављеног система међународног кривичног правосуђа и окренути се јачању капацитета и кредибилитета Међународног кривичног суда кроз сарадњу и поштовање одлука Суда, као и кроз отклањање уочених недостатака амандмана из Кампале, за шта ће државе чланице имати прилику већ у јулу ове године.

ЛИТЕРАТУРА

- Appel B. J., "In the Shadow of the International Criminal Court: Does the ICC Deter Human Rights Violations?", *Journal of Conflict Resolution*, 1/2018
- Bantekas I., Nash S., *International Criminal Law*, Cavendish Publishing, London, 2003
- Вучић М., „Агресија као међународни злочин“, *Међународна политика*, 1/2017
- Gajić A., "Head of states immunity in the context of the jurisdiction of the international criminal court", *Раскривање међународној кривичној и кривичној права – реформа правосудних закона Републике Србије* (ур. Шкулић М., Миљуш И., Шкундрић А.), Удружење за међународно кривично право, Палић, 2023.
- Jo H., Simmons B.A., "Can the International Criminal Court Deter Atrocity?", *International organization*, 3/2016.
- Крећа М., *Међународно јавно право*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2023.
- Cryer R. et al., *An Introduction to International Criminal Law and Procedure*, Cambridge University Press, Cambridge, 2010.
- Levy B., Rozenzweig S., "Israel and the International Criminal Court: A legal battlefield", *Strategic Assessment*, 2/2016.
- MacKennan G., Lan M., "The Crime of Aggression under the Rome Statute and Implications for Corporate Accountability", *Harvard International Law Journal*, 58/2017.
- Morris M., "The jurisdiction of the International Criminal Court over nationals of non-party states", *Journal of International & Comparative Law*, 6/2000.
- Paust J.J., "The Reach of ICC Jurisdiction Over Non-Signatory Nationals", *Vanderbilt Journal of Transnational Law*, 1/2000.
- Ристивојевић Б., „Утицај политике на развој и уобличавање међународног кривичног права“, *Анали Правној факултету у Београду*, 1/2011.
- Sarkin J. J., Almeida J., "Understanding the activation of the crime of aggression at the International Criminal Court: progress and pitfalls", *Wisconsin International Law Journal*, 3/2020.
- Sarkin J. J., "Reforming the International criminal court (ICC): Progress, perils and pitfalls post the ICC review process", *International and Comparative Law Review*, Vol. 21(1), 2021.
- Стојановић З., „Међународно кривично право и заштита људских права“, *Стицање криминалистичког у Србији и правна средства решавања – II део* (ур. Ђ. Игњатовић), Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2008.
- Стојановић З., *Коментар Кривичног законика*, Службени гласник, Београд, 2021.
- Тесла М., „Злочин агресије као међународно кривично дело“, *Војно дело*, 6/2016.
- Ferencz D.M., "Continued Debate Over the Crime of Aggression: A Supreme International Irony", *Harvard International Law Journal*, 58/2017.

- Flockhart T., Korosteleva E.A., "War in Ukraine: Putin and the multi-order world", *Contemporary Security Policy*, 3/2022.
- Hall C. K., "The first proposal for a permanent international criminal court", *International Review of the Red Cross*, 322/1998.
- Hameed H. A., bin Md. Dahlan N. H., "The Hague Invasion Act and International Criminal Justice: The Attitude of the United States Towards the International Criminal Court (ICC)", *Journal of Law, Policy and Globalization*, 62/2017.
- Чучиловић И., *Тероризам као међународно кривично дело – докторска дисертација*, Универзитет у Београду – Правни факултет, 2024.
- Шкулић М., „Агресија као злочин против мира“, *Зборник удружења за међународно кривично право*, Тара, 2013.
- Шкулић М., „Имају ли будућност међународно кривично право и Међународни кривични суд?“, *Казнена реакција у Србији, X део*, (ур. Ђ. Игњатовић), Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2020.
- Шкулић М., *Међународно кривично право*, Универзитет у Београду – Правни факултет, Београд, 2020.

ИНТЕРНЕТ ИЗВОРИ

- Advisory Committee on Public International Law, *Challenges in prosecuting the crime of aggression: jurisdiction and immunities*, 2022, <https://www.advisorycommitteeinternationallaw.nl/publications/advisory-reports/2022/09/12/challenges-in-prosecuting-the-crime-of-aggression-jurisdiction-and-immunities>, 2. април 2025.
- BBC, Hungary withdraws from International Criminal Court during Netanyahu visit, <https://www.bbc.com/news/articles/c807lm2003zo>, 4. април 2025.
- Council of Europe, Special Tribunal for Ukraine: Secretary General welcomes completion of technical discussions, <https://www.coe.int/en/web/portal/-/special-tribunal-for-ukraine-secretary-general-welcomes-completion-of-technical-discussions>, 1. април 2025.
- Gehani B., Putin's Arrest Warrant, Immunity and the International Criminal Court, *Research Society of International Law*, <https://rsilpak.org/2023/putins-arrest-warrant-immunity-and-the-international-criminal-court/>, 19. март 2025.
- Global Institute for the Prevention of Aggression, Proposal for the amendment of the conditions under which the International Criminal Court exercises jurisdiction over the crime of aggression, https://crimeofaggression.info/wp-content/uploads/GIPA-model-amendment-proposal_9-September-2023.pdf, 2. април 2025.
- Heller K.J., „Creating a Special Tribunal for Aggression Against Ukraine is a Bad Idea“, *Opinio Juris*, <https://opiniojuris.org/2022/03/07/creating-a-special-tribunal-for-aggression-against-ukraine-is-a-bad-idea/>, 1. април 2025.
- Human Rights Council, *Conference room paper of the Independent International Commission of Inquiry on Ukraine*, A/HRC/52/crp.4, 29 August 2023., <https://>

- www.ohchr.org/en/documents/reports/ahrc52crp4-conference-room-paper-independent-international-commission-inquiry, 1. април 2025
- Human Rights Watch, US Rescinds ICC Sanctions, <https://www.hrw.org/news/2021/04/02/us-rescinds-icc-sanctions>, 22. март 2025.
- Imposing sanctions on the International Criminal Court, <https://www.whitehouse.gov/presidential-actions/2025/02/imposing-sanctions-on-the-international-criminal-court/>, 24. март 2025.
- International Association of Lawyers, Serious Concern about Arrest Warrant Issued Against the ICC Prosecutor, <https://www.uianet.org/en/actions/serious-concern-about-arrest-warrant-issued-against-icc-prosecutor>, 3. април 2025.
- International Court of Justice, Application of the Convention on the prevention and punishment of the crime of genocide in Gaza Strip (South Africa vs. Israel), Request for the indication of provisional measures, Order, 26 January 2024, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/192/192-20240126-ord-01-00-en.pdf>, 22. март 2025.
- International Court of Justice, Case concerning the arrest warrant of 11 april 2000, Judgement of 14 february 2002, <https://www.icj-cij.org/sites/default/files/case-related/121/121-20020214-JUD-01-00-EN.pdf>, 20. фебруар 2025.
- International Criminal Court, Assembly of States Parties concludes its twenty-third session, <https://www.icc-cpi.int/news/assembly-states-parties-concludes-its-twenty-third-session>, 2. април 2025.
- International Criminal Court, Pre-Trial Chamber II, Situation in Ukraine, ICC-01/22, 24 October 2024, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/0902ebd1809d1971.pdf>, 19. фебруар 2025.
- International Criminal Court, Situation in Palestine, 3 April 2012, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/NR/rdonlyres/C6162BBF-FEB9-4FAF-AFA9-836106D2694A/284387/SituationinPalestine030412ENG.pdf>, 21. март 2025.
- International Criminal Court, Situation in the State of Palestine, ICC-01/18, 5 February 2021, https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/CourtRecords/CR2021_01165.PDF, 20. март 2025.
- International Criminal Court, Situation in the State of Palestine: ICC Pre-Trial Chamber I issues warrant of arrest for Mohammed Diab Ibrahim Al-Masri (Deif), <https://www.icc-cpi.int/news/situation-state-palestine-icc-pre-trial-chamber-i-issues-warrant-arrest-mohammed-diab-ibrahim>, 22. март 2025.
- International Criminal Court, Situation in the State of Palestine, Decision on Israel's challenge to the jurisdiction of the Court pursuant to article 19(2) of the Rome Statute, <https://www.icc-cpi.int/court-record/icc-01/18-374>, 24. март 2025.
- International Criminal Court, Statement of ICC Prosecutor Karim A.A. Khan KC: Applications for arrest warrants in the situation in the State of Palestine, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-kc-applications-arrest-warrants-situation-state>, 22. март 2025.
- Joldoshev J., „A Critical Examination of Individual Criminal Responsibility and Head-of-State Immunity“, *Federal Bar Association*, <https://www.fedbar.org/>

- [blog/breaking-legal-barriers-the-icc-arrest-warrant-for-vladimir-putin/](#). 19. мап 2025.
- Resolution A/RES/ES-11/1 – Aggression against Ukraine, adopted by General Assembly UN on 2 March 2022, <https://docs.un.org/en/A/RES/ES-11/1.asp>, 20. фебруар 2025.
- Resolution ICC-ASP/16/Res.5, https://icc-cpi.int/sites/asp/files/asp_docs/Resolutions/ASP16/ICC-ASP-16-Res5-ENG.pdf. 31. мап 2025.
- Resolution RC/Res. 6, <https://treaties.un.org/doc/source/docs/RC-Res.6-ENG.pdf>. 31. мап 2025.
- Rome Statute of the International Criminal Court, <https://www.icc-cpi.int/sites/default/files/2024-05/Rome-Statute-eng.pdf>. asp, 19. фебруар 2025.
- Security Council Fails to Adopt Draft Resolution on Ending Ukraine Crsis, as Russian Federation Wiolds Veto, <https://press.un.org/en/2022/sc14808.doc.htm>. asp, 17. мап 2025.
- Situation in Ukraine, <https://www.icc-cpi.int/situations/ukraine>. 17. мап 2025.
- Situation in Ukraine: ICC judges issue arrest warrants against Vladimir Vladimirovich Putin and Maria Alekseyevna Lvova-Belova, <https://www.icc-cpi.int/news/situation-ukraine-icc-judges-issue-arrest-warrants-against-vladimir-vladimirovich-putin-and>. 19. мап 2025.
- Statement of ICC Prosecutor, Karim A.A. Khan QC, on the Situation in Ukraine: Receipt of Referrals from 39 States Parties and the Opening of Investigation, <https://www.icc-cpi.int/news/statement-icc-prosecutor-karim-aa-khan-qc-situation-ukraine-receipt-referrals-39-states>, 17. мап 2025.
- UK Parliament, House of Commons Library, Conflict in Ukraine: A Special Tribunal on the Crime of Aggression, <https://commonslibrary.parliament.uk/research-briefings/cbp-9968/>, 1. април 2025.
- United Nations, The question on Palestine, PA acceptance of ICC jurisdiction – summary of submissions, <https://www.un.org/unispal/document/auto-insert-196237/>, 20. мап 2025.

Irena Čučilović, PhD*

CAN THE INTERNATIONAL CRIMINAL COURT SURVIVE THE ARMED CONFLICT IN UKRAINE AND GAZA?

Summary

The establishment of the International Criminal Court (ICC) was intended to mark the end of the era of impunity for perpetrators of the most serious international crimes and the beginning of a new era in the development of international criminal justice. However, the ICC's practice

* Attorney, irena@advokatskitim.rs.

to date has raised numerous dilemmas and considerable skepticism regarding the Court's capacity to fulfill its founding purpose. The lack of enforcement mechanisms, the refusal of member states to cooperate, and announcements of withdrawal from the Rome Statute seriously call into question the future of the Court.

As a particular threat, the author identifies the initiatives to establish an ad hoc tribunal with jurisdiction to prosecute the Russian political and military leadership for the crime of aggression committed in the context of the armed conflict in Ukraine. The creation of such a tribunal would lead to the fragmentation of international criminal law and the erosion of the ICC's legitimacy. The author argues that, instead of creating special international tribunals that would act competitive to the ICC, efforts should be directed toward strengthening the capacity and credibility of the only permanent international criminal court, particularly through the revision of the Kampala Amendments and the enhancement of international cooperation.

Keywords: International Criminal Court, arrest warrant, ad hoc tribunal for the crime of aggression against Ukraine, Kampala Amendments.